

ПРАЗНИЦИ И РИТУАЛИ НА СТУДЕНТИТЕ ВЪВ ВЕЛИКОТЪРНОВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ (1963–1989 г.)

Мария Желязкова

CELEBRATIONS AND RITUALS OF THE STUDENTS AT UNIVERSITY OF VELIKO TARNOVO (1963–1989)

Mariya Zhelyazkova

Abstract

The report is about the holidays and rituals in the University of Veliko Turnovo between the years 1963–1989. It focuses the attention on the student holiday the holiday of the university, the spring homecoming and the torch marching.

The text follows the main points in organizing and holding these events by the students in the old city. Its purpose is to distinguish those rituals-created by the young people- which go beyond the obligatory frame of the official holiday-ritual system and they are a tribute to the specifics of the student identity, its constants and varieties, when celebrating the dates of the student's holiday calendar during the years of Communist regime in Bulgaria.

Documents and materials from the library of the University, and oral evidence collected by the author during the held half-standardized interviews whit the University of Veliko Turnovo alumni.

Key words: *celebrations, history, students, National student's day, 24th of May, rituals, University of Veliko Tarnovo*

1. Въведение

С настоящото съобщение се поставя началото на проучването на една интересна, най-вече за младите хора, тема, свързана с празнично-ритуална система във Великотърновския университет (ВТУ) „Св. св. Кирил и Методий“¹ в годините на социализма. Тя обхваща голям кръг от проблеми, поради което акцентът в изложението се

поставя върху някои от най-значимите студентски празници – 8 декември и 24 май.

2. Празници и ритуали на студентите

Празниците са неизменна част от живота на всеки от нас. Те са и полезни и необходими, за да ни откъснат поне за миг от тревогите на ежедневието, за да ни накарат да се приобщим към определени традиции, да ни сплотят като народ. В годините на комунистическия режим празничната система е изцяло повлияна от господстващата марксистко-ленинска идеология. Управляващата партия прави опити да регламентира не само общонационалните празници, но и тези на различните обществени групи.

В изпълнение на решенията на Юлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия (ЦК на БКП) от 1968 г., Централният комитет на Димитровския комунистически младежки съюз (ЦК на ДКМС), на своя VI пленум от 29 май 1969 г., утвърждава система за символите, ритуалите и традициите в ДКМС и Димитровската пионерска организация „Септемврийче“. В нея се посочват както общите за целия младежки съюз празници, така и тези на българските студенти: посрещане на новоприетите студенти във висшите учебни заведения; 8 декември – Национален студентски празник; тържествено връчване на дипломите за завършено висше образование².

Опит да се регламентира празничната система на великотърновските студенти е направен през 1973 г., когато Ректорският съвет обсъжда проект на документ, озаглавен „Академичен социалистически ритуал и символика на Великотърновския университет“. Същият е върнат на съставителите за известни корекции и по-късно е изготвена и утвърдена Програма за ритуалите и традициите във ВТУ „Кирил и Методий“³. В нея се изтъква, че „ритуалите и традициите имат голямо значение за комунистическото възпитание на студентите във висшите учебни заведения“ и че „новите академични традиции и ритуали, съобразени с традициите на нашия народ и съвременните изисквания на социалистическото общество съдействуват за оформяне съзнанието, поведението, самочувствието и националната гордост на студентската младеж“.

Подчертава се още, че те „трябва да се разглеждат в неразривна връзка с цялостния учебен процес, с целия комплекс от дейности, насочени към постигане на по-голяма ефективност в идейно-политическото възпитание на студентите”. Тази програма утвърждава като ритуали и традиции тържественото честване на следните по-важни събития: „1. Приемане на първокурсниците; 2. Откриване на учебната година; 3. Бригадирски отчет пред Партията; 4. Организиране и провеждане празника на студентите – 8 декември; 5. Посрещане на пролетта; 6. Разпределение на студентите – абсолвенти; 7. Полагане клетва на студентите; 8. Чествуване патронния празник на университета – 24 май.; 9. Откриване на бригадирското лято”⁴.

Най-обичаният и очакван от академичната младеж празник е 8-ми декември. Началото на тържествата по случай студентския празник в България е поставено през 1903 г. Академичният съвет на Софийския университет решава през 1902 г. това да е денят, в който Българската православна църква почита паметта на просветителя свети Климент Охридски – 25 ноември, по нов стил 8 декември⁵. След 1944 г. тази традиция прекъсва и в продължение на 18 години се отбелязва Международният ден на студентската солидарност (17 ноември). Възобновяването на празника на българските студенти през 1962 г. дава възможност на създадения година по-късно Висш педагогически институт „Братя Кирил и Методий”, прераснал през 1971 г. във ВТУ „Кирил и Методий”, да го включи в своя ежегоден празничен календар.

Сценарият на този празник, според решенията на ръководството на ДКМС от 1969 г., е следният: „Честването на 8-ми декември е продължение на прогресивните традиции на Българският общонароден студентски съюз (БОНСС). То се организира под лозунга „Винаги верни на партията”... Комитетите на ДКМС организират празника със съдействието на академичните съвети на висшите учебни заведения под ръководството на вузовските комитети на БКП. При провеждането на празника да се съхранят и превърнат в традиция: срещите на студентите с членове на Политбюро и секретари на ЦК на БКП и други държавни и партийни ръководители; големите тържества в самите институти; организиране на изложби на студентско научно творчество; поднасяне венци пред Мавзолея на Георги

Димитров, Братската могила, паметници, паметни плочи и други; комсомолски проверки и зари; студентски балове.”⁶.

Във Великотърновския университет още от самото начало се въвежда практиката да се провеждат в навечерието или на самия празник тържествени събрания, на които задължително гостуват представители на местното партийно и държавно ръководство, а в редица случаи и видни държавни и партийни ръководители, както и членове на ЦК на ДКМС. Сред тях са комунистическият лидер и държавен глава Тодор Живков (1976 г.), Енчо Стайков, член на Политбюро на ЦК на БКП и председател на Националния съвет на Отечествения фронт (1964 г.), Венелин Коцев, секретар на ЦК на БКП (1969 г.), Цола Драгойчева, член на Политбюро на ЦК на БКП и председател на Комитета за българо-съветска дружба (1971 г.), Владимир Бонев, член на Секретариата на ЦК на БКП и председател на Народното събрание (1975 г.), Милко Балев, секретар на ЦК на БКП (1980 г.), Пеко Таков, член на Политбюро на ЦК на БКП и заместник-председател на Държавния съвет (1981 г.) и др.⁷.

От средата на 70-те години на XX в. университетското ръководство започва да удостоява високопоставените гости с учредения по това време почетен знак на Великотърновския университет. На тържественото събрание, освен тях, приветствия към студентите поднасят ректорът, секретарите на окръжните комитети на БКП и на ДКМС и други официални гости. През 1965 г. на празника присъстват и 30 студенти от Новосибирската консерватория в СССР. В рамките на тържествата по повод 8-ми декември се организират редица културни прояви – театрални постановки, прожекции на филми, концерти, изложби на студентите от Факултета по изобразително изкуство и др. В ранните години част от празника са и студентските научни сесии. Първата от тях се провежда на 6 и 7 декември 1964 г. и е посветена на 600-годишнината от рождението на Григорий Цамблак⁸. На този празник на първокурсниците тържествено се връчват студентски червени шапки, които „ги приобщават към студентската младост на България. Но те са и израз и на едно задължение, на една отговорност пред героичното минало.”⁹

Всяка година новоприетите студенти очакват с огромно нетърпение първия си студентски празник. Ето какво споделя през 1983 г.

един от тях: „Този празник е нещо ново за нас, по-различен от всички дати в календара. Освен всичко друго, той кара човек да си даде равностметка какво носи в себе си и какво може да направи. Студентският празник ни кара да усетим, че вече сме прекрачили прага на детството.”¹⁰. Едно от вълнуващите събития в навечерието на 8 декември е факелното шествие по главната улица на града, което се превръща в традиция за десетилетия напред. Двата лъча, които тръгват от площада пред хълма Царевец и парк „Габровски”, се срещат пред паметника „Майка България”, където историци и филолози си разменят шеговити реплики. Кулминацията на празника е студентският бал, който оставя незабравими спомени.

Така например г-жа Калинка Генчева си спомня как през 1980 г. стените на студентския стол са били украсени с карикатури, нарисувани върху амбалажни хартии от нейни колеги от Факултета по изобразителни изкуства. Особено впечатление ѝ е направила една от тях, на която студентите били изобразени като зелени домати в първа аудитория на Университета, а преподавателят – като лейка с вода. В резултат на усилията на преподавателя само първият до него започнал да порозовява, а всички останали били все още зелени. През 70-те години в програмата на студентския празник са включени и кинопрожекции в кино „Полтава”, за които университетът покрива разносните. Интересни са събитията през учебната 1981–1982 г., когато публично е оповестено представянето на филма „Голямото нощно къпане”. Студентите са неприятно изненадани от факта, че вместо обявения филм започва прожекция на друг. Те изразяват своето недоволство от случващото се и в разговор с ръководството успяват да извоюват прожекцията на желанния филм¹¹.

Другият голям празник на академичната общност във Велико-търновския университет е 24 май – Денят на славянската писменост и българската култура, който е и патронен празник на Университета още от неговото основаване. Особено тържествено той е отбелязан през 1988 г., когато се чества 25-годишнината от създаването на Алма матер.

Всяка година честването на 24 май включва поредица от студентски изяви – литературни четения на кръжока „Емилиян Станев”, изложби с творби на студенти от Факултета по изобразително изкуст-

во, спортни празници, които протичат в рамките на няколко дни и др. По традиция празненствата започват с тържествено събрание в аулата на университета, на което ректорът, секретарите на местните партийни и комсомолски ръководства и други официални гости поднасят своите приветствия към преподавателите и студентите. Провежда се церемония, на която се награждават студенти „за отличен и много добър успех и за активна комсомолска дейност“¹². През 80-те години на XX в. се въвежда практиката в рамките на дните, посветени на патронния празник, да се удостоияват със званието „почетен доктор“ известни чуждестранни учени, както и да се връчва Евтимиевата награда на ВГУ на изявени българи.

На 24 май всички студенти от университета задължително участват в общоградската манифестация. В ранните години след нея първокурсниците полагат своята тържествената клетва за вяност към Партията и Родината. Съгласно Програмата за ритуалите и традициите във ВГУ „Кирил и Методий“ този важен момент, свързан с идейно-политическото възпитание на студентите, се провежда в неделята от втората седмица на месец май в село Сушица, Великотърновско, родно място на патрона на университетската комсомолска организация – старши матрос Димитър Атанасов Димитров. Допуска се през година това да става в парк „Никола Габровски“ в гр. Велико Търново. Правени са и изключения от регламента. Така например през 1976 г. студентската клетва се провежда в село Балван, където се отдава почит на загиналите партизани в Балванската битка¹³, през 1983 г. – на хълма Царевец¹⁴, а по-късно и пред сградата на Ректората.

Традиционно след общоградската манифестация на 24 май се провежда церемонията по предаване знамето на Историческия факултет (представляващо конска опашка) от завършващия 4 курс на 3 курс. Този ритуал, съпроводен с много шеги и закачки, обикновено се извършва край тогавашния шадраван в парк „Марно поле“, а след затварянето му за ремонт към средата на 80-те години на XX в. – в парк „Дружба“. През 1981 г., по изключение, предаването на „конската опашка“ от завършващия випуск историци на следващия става не на 24, а на 10 май в гр. Плиска, когато е заключителният етап на тридневната студентска експедиция „1300“¹⁵. Това е най-крупната университетска проява по случай 1300-та годишнина от създаването на българската държава, организирана от Историческия факултет.

Мероприятията, посветени на 24 май, включват и традиционния спортен празник, в който участват студенти и преподаватели от университета. През 1969 г. в състезанията се включват и курсанти от Висше народно военно училище „Васил Левски“¹⁶. През 1981 г. в рамките на спортния празник се организира първата щафетна обиколка за купата на вестник „Наука и труд“¹⁷. На 24 май 1984 г. на градския стадион се изпълнява масова гимнастическа композиция „40 години възход“, осъществена под ръководството на преподаватели от ВТУ¹⁸. Традицията да се организират футболни срещи между преподаватели и студенти води своето начало от средата на 60-те години на ХХ в., като инициативата принадлежи на Историческия факултет. Един от най-атраktivните участници в тях е тогавашният ас. Йордан Андреев, запомнен от публиката как като „вратар“ се разхожда на поста си, четейки вестник, като по този начин демонстрира слабата игра на противника¹⁹.

През 1986 г. студентите от Историческия факултет поставят началото на факелните шествия във връзка с честването на дата 3 март – Освобождението на България. На следващата година в него се включват всички студенти от Великотърновския университет. През града преминават 3 лъча: „Български революционери“, „Борци за духовна свобода“ и „Братята освободители“. Трите лъча се събират пред Окръжния исторически музей и шествието завършва с тържествен митинг²⁰.

По инициатива на студентите във Великотърновския университет започват да се организират пролетни празници. За първи път, с помощта на преподавателите през 1968 г., се провежда пролетен бал, на който се представят постановки на студентската театрална трупа²¹. През 1973 г. се осъществява и първият пролетен карнавал по идея на студентите от специалност Изобразително изкуство. Той е посветен на законодателството на хан Крум. За доброто настроение по време на карнавала допринасят и конкурсите за „мис и мистър Карнавал, за най-добра танцовална двойка, най-оригинални карнавални костюми“²². През следващите години участие в карнавала вземат и студенти от Софийския университет²³.

Сред студентските празници, които оставят незабравими спомени, е абсолвентският бал. Началото на продължаващата и до днес

традиция се поставя през 1967 г., когато семестриално завършва първият випуск на трите тогава специалности на Университета.

Празнично-ритуалната система на ВТУ не се изчерпва с посочените до тук празници, но те дават основание да бъдат направени някои основни изводи. Изложените факти показват, че студентските празници във ВТУ се организират по зададените от властта правила. Това се проявява в тържествените събрания, на които официални гости са партийни и държавни ръководители от местно и национално равнище, в поднасянето на приветствия в духа на последните решения на БКП и ДКМС, в студентската клетва за вярност към Партията и Родината и др. Студентската младеж успява да разчупи казионния характер на наложената празнично-ритуална система, вмъквайки нови елементи като пролетните балове и карнавали, факелните шествия, футболните срещи между преподаватели и студенти. По този начин младите хора внасят много положителни емоции и приятни изживявания в официалните празници, определени от комунистическия режим. Създават се традиции, наследени и от днешните студенти, в които съвместното празнуване на студенти и преподаватели, се доминира от младежкия порив за повече непосредственост, пъстрога и веселие.

БЕЛЕЖКИ

¹ Съвременното си наименование на ВТУ получава през 1990 г.

² ДКМС в резолюции и решения (1968–1977). Т. 4. С.: Народна младеж, 1978, с. 127–128.

³ ДА–В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а.е. 28, л. 132–133.

⁴ Програма за ритуалите и традициите във ВТУ „Кирил и Методий“ – Служебен архив на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

⁵ <http://news.bpost.bg/story-read-15506.php>

⁶ ДКМС в резолюции и решения ..., с. 127–128.

⁷ **Попова, Д.** Летопис на ВТУ „Кирил и Методий“ (1963–1983 г.) – Служебен архив на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

⁸ **Дончева, Н.** Пламтящ факел на науката. – Наука и труд, бр. 6–7, 5 декември 1964.

⁹ **Иванов, П.** Ехо от студентския празник. – Наука и труд, бр. 1–2, 1 януари 1983.

¹⁰ **Кирилов, П.** Празникът през погледа на първокурсниците. – Наука и труд, бр. 12, 8 декември 1983 .

¹¹ Интервю с г-жа Калинка Йовчева Генчева от гр. Стара Загора, студентка от специалност История на ВТУ в периода 1978–1982 г.

¹² Дни на Великотърновския университет. – Наука и труд, бр. 4, 24 май 1982.

¹³ **Христов, Н.** Клетва пред партията и народа. – Наука и труд, бр. 5–6, 1 май 1976.

¹⁴ **Шарлопов, Ст.** Студентската клетва. – Наука и труд, бр. 7–8, 27 юни 1983.

¹⁵ Студентска експедиция „1300“. – Наука и труд, бр. 5–6, 21 май 1981.

¹⁶ **Йорданов, Й.** Спортен празник. – Наука и труд, бр. 9–10–11, 24 май 1969.

¹⁷ **Тодоров, Н.** Нашият спортен празник. – Наука и труд, бр. 5, 18 юни 1982.

¹⁸ Кирило-Методиеви тържества. – Наука и труд, бр. 5, 18 юни 1984.

¹⁹ Интервю с г-жа Калинка Генчева...

²⁰ **Радев, Р.** Памет и признателност. – Наука и труд, бр. 2, 20 март 1987.

²¹ **Пенков, П.** Пролет и младост. – Наука и труд, бр. 7–8, 24 април 1968.

²² **Симеонова, М.** Нашият карнавал. – Наука и труд, бр. 10–11, 18 април 1973.

²³ **Тенев, Т.** Нашият пролетен карнавал. – Наука и труд, бр. 3–4, 9 април 1975.

ЛИТЕРАТУРА

Архивни източници

Държавен архив – Велико Търново (ДА–В. Търново), ф. 1178

Служебен архив на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”

Публикации

ДКМС в резолюции и решения (1968–1977). Т. 4, С., издателство „Народна младеж”, 1978, с. 127–128.

Дончева, Н. Пламтящ факел на науката. – Наука и труд, бр. 6–7, 5 декември 1964.

Дни на Великотърновския университет. – Наука и труд, бр. 4, 24 май 1982.

Иванов, П. Ехо от студентския празник. – Наука и труд, бр. 1–2, 1 януари 1983.

Йорданов, Й. Спортен празник. – Наука и труд, бр. 9–10–11, 24 май 1969.

Кирило-Методиеви тържества. – Наука и труд, бр. 5, 18 юни 1984.

Кирилов, П. Празникът през погледа на първокурсниците. – Наука и труд, бр. 12, 8 декември 1983.

Пенков, П. Пролет и младост. – Наука и труд, бр. 7–8, 24 април 1968.

Попова, Д. Летопис на ВТУ „Кирил и Методий” (1963–1983 г.). – Служебен архив на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”.

Радев, Р. Памет и признателност. – Наука и труд, бр. 2, 20 март 1987.

Симеонова, М. Нашият карнавал. – Наука и труд, бр. 10–11, 18 април 1973.

Студентска експедиция „1300“. – Наука и труд, бр. 5–6, 21 май 1981.

Тодоров, Н. Нашият спортен празник. – Наука и труд, бр. 5, 18 юни 1982.

Христов, Н. Клетва пред партията и народа. – Наука и труд, бр. 5–6, 1 май 1976.

Шарлопов, Ст. Студентската клетва. – Наука и труд, бр. 7–8, 27 юни 1983.

Интервю с г-жа Калинка Йовчева Генчева от гр. Стара Загора, студентка от специалност История на ВТУ в периода 1978–1982 г.

Интернет-базирани източници

<http://news.bpost.bg/story-read-15506.php>